

**ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

СИЛАБУС

навчальної дисципліни Управління ризиками в інноваційній діяльності

1. Опис навчальної дисципліни

Ступінь вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Галузь знань – 07 Управління та адміністрування

Спеціальність – 073 Менеджмент

Освітня програма – Менеджмент інноваційної діяльності

Загальний обсяг дисципліни – 5 кредитів ЄКТС.

Статус дисципліни – вибіркова.

Інститут (факультет) – навчально-науковий інститут фізики, математики, економіки та інноваційних технологій.

Кафедра – економіки та менеджменту.

Курс – I; **семестр** – 2; **вид підсумкового контролю** – залік.

Мова навчання – українська.

Види занять: лекції, практичні.

Методи навчання: дослідницький метод, евристичний метод, інтерактивні методи, метод інформаційно-комунікативних технологій, кейс-метод, пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, аналітико-синтетичний метод, метод e-learning

Форми навчання: денна (дистанційна)

Розподіл годин за видами робіт

Форма навчання	Курс	Семестр	Обсяг дисципліни: год / кредити ЄКТС	Кількість годин						Самостійна робота	Курсова робота	Вид семестрового контролю	
				Аудиторні заняття					Залік			Екзамен	
				Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття					
Денна	1	2	150/5	50	26	–	24	-	100	–	+	-	

2. Викладач: доктор екон. наук, проф. Кишакевич Богдан Юрійович,

e-mail: b_kyshakevych@ukr.net

3. Характеристика навчальної дисципліни

Мета навчання: опанування студентами теоретичних основ управління та оцінювання економічних ризиків та оволодіння ними практичними навичками кількісного та якісного аналізу ризиків.

Результати навчання. Студент зможе :

знати:

- економічну сутність «управління інноваційними ризиками»;
- методи кількісного та якісного аналізу та моделювання ризиків інноваційної діяльності;

– напрями, резерви і ресурси удосконалення функціонування організацій і підприємств за рахунок забезпечення ефективного управління ризиками інноваційних проєктів;

уміти:

- ідентифікувати ризики інноваційної діяльності, визначати їх причини та джерела виникнення;
- оцінювати ризики інноваційної діяльності підприємства, використовуючи різні методи;
- ефективно управляти інноваційними ризиками, вибирати методи їх оптимізації;
- розробляти програму управління ризиками інноваційної діяльності, скласти стратегічну карту інноваційних ризиків;
- використовувати набуті професійні знання та навички для вирішення практичних економічних завдань.

У результаті вивчення дисципліни «Управління ризиками інвестиційної діяльності» студент повинен оволодіти такими **компетентностями**:

Загальні компетентності:

- навички використання інформаційних та комунікаційних технологій;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Фахові компетентності:

- здатність розробляти проекти, управляти ними, виявляти ініціативу та підприємливість;
- здатність до управління інноваційними проектами та проведення їх експертизи.
- здатність використовувати інструментарій інноваційного маркетингу в процесі прийняття управлінських рішень

Програмні результати навчання:

- мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність;
- застосовувати спеціалізоване програмне забезпечення та інформаційні системи для вирішення задач управління організацією;
- вміти застосовувати механізми управління інноваціями на сучасних підприємствах.

Пререквізити дисципліни. Дисципліна «Управління ризиками в інноваційній діяльності» вивчається після дисциплін: «Економічна теорія», «Основи підприємництва», «Інноваційний маркетинг», «Інноваційний менеджмент».

4. Програма дисципліни.

Зміст основних розділів дисципліни.

Тема 1. Сутнісна характеристика інновацій та інноваційних процесів

Основні поняття інновацій. Класифікація інновацій. Сутність інноваційних процесів. Основні етапи та фази інноваційного процесу. Моделі інноваційного процесу. Економічні теорії інноваційного розвитку. Сучасні тенденції інноваційного розвитку економіки.

Тема 2. Економічна сутність ризиків інноваційної діяльності. Функції ризику.

Невизначеність і ризик. Поняття інноваційного ризику. Об'єктивні та суб'єктивні фактори інноваційного ризику. Основні підходи до класифікації ризиків. Стримуючі та стимулюючі чинники інноваційного ризику. Основні види інноваційного ризику.

Тема 3. Ризик та теорія корисності

Елементи теорії корисності. Теорія корисності фон Неймана–Моргенштерна. Криві байдужості. Гранична корисність. Вибір особи за умов ризику. Формула теорії сподіваної корисності. Три моделі поведінки людини в залежності від схильності до ризику. Несхильності до ризику. Поверхні байдужості. Гранична норма заміни ступеня ризику сподіваним доходом.

Тема 4. Основні підходи до вимірювання ризику

Основні принципи аналізу ризику. Якісний аналіз ризиків. Фактори ризику. Способи зниження ризику. Диверсифікація. Ризик не укладання договорів на реалізацію виробленої продукції. Ризик відмови покупця від отриманої й оплаченої ним продукції. Ризик зриву укладених угод про одержання зовнішніх позик, інвестицій і кредитів. Кількісний аналіз ризиків. Імовірність результату. Абсолютні міри ризику. Спрощений підхід до оцінювання ступеня ризику. Оцінка ступеня ризику як величини очікуваної невдачі. Зважене середньо геометричне значення економічного показника. Оцінка ступеня ризику як міра мінливості результату. Оцінка ступеня ризику як міра несприятливих результатів. Модифікована семіваріація. Комбіновані методи оцінювання ступеня ризику.

Тема 5. Відносні міри ризику

Коефіцієнт ступеня ризику збитків. Методи і функції соціального менеджменту. Ризик банкрутства. Коефіцієнт очікуваних збитків. Модифіковані коефіцієнти варіації і семіваріації.

Тема 6. Ризики інвестиційних та інноваційних проєктів

Ризикові і безризикові активи. Взаємозв'язок ризику і прибутку. Поняття коефіцієнта систематичного ризику. Ризики інвестиційних проєктів і методи їх зниження. Інвестування капіталу. Задача побудови портфеля активів. Формування валютного кошика. Формування портфеля інвестиційних проєктів. Норма віддачі (прибутковість) активу. Структура інвестиційних вкладень. Крива байдужності. Несистематичний ризик. Ризик нежиттєздатності проєкту. Податковий ризик. Ризик несплати заборгованостей. Ризик не завершення будівництва. Модель Марковіца. Оптимізація структури портфеля. Формування валютного кошика. Норма прибутку валюти.

Тема 7. Щільність розподілу ймовірності настання випадкових втрат

Ризик та нерівність Чебишева. Допустимий, критичний та катастрофічний ризик. Крива щільності розподілу ймовірності настання випадкових втрат. Оцінка ризику ліквідності. Дисперсійний аналіз. Допустимий, критичний та катастрофічний ризик. Крива щільності розподілу ймовірності настання випадкових втрат. Типова крива щільності розподілу ймовірностей випадкових втрат. Крива щільності розподілу ймовірностей перевищення певного рівня втрат. Показники ризику ліквідності.

Тема 8. Способи зниження інноваційних ризиків

Страховання інноваційного ризику. Розподіл інноваційного ризику. Об'єднання ризиків. Диверсифікація. Хеджування інноваційного ризику. Зниження ризику інвестиційних процесів шляхом збору додаткової інформації. Спекуляція. Визначення оптимального обсягу необхідної інформації. Асиметрія інформації. Ринкові сигнали.

Тема 9. Управління інноваційними ризиками

Формування стратегії ризик-менеджменту. Система управління інноваційними ризиками. Принципи управління ризиками інноваційних проєктів. Аналіз інноваційних ризиків. Стратегія ризик-менеджменту. Політика ризику. Управління інноваційними ризиками. Стратегія управління інноваційними ризиками. Тактика управління. Система управління ризиками. Організація в керуванні ризиками. Стимулювання в ризику-менеджменті. Процес обміну інформацією в системі управління ризиком. Інформаційне забезпечення функціонування ризику-менеджменту.

Тема 10. Принципи управління ризиками інноваційної діяльності та його аналіз.

Схема організації ризик-менеджменту. Аналіз та оцінка обраної моделі управління ризиком. Оцінювання рівня ризику операції. Визначення цілей ризикових інвестицій. Вартість ризику. Вплив на ризик. Страхування. Диверсифікація. Хеджування. Основні етапи управління ризиком. Правила оптимальної імовірності результату. Правила оптимального коливання результату. Правила оптимального поєднання виграшу, і величини ризику. Вибір варіанта рішення за умови, коли відомі імовірності можливих господарських ситуацій. Вибір варіанта рішення за умови, що імовірності можливих господарських ситуацій невідомі, але є оцінки їх відносних значень. Вибір варіанта рішення за умови, що імовірності можливих господарських ситуацій невідомі, але існують основні напрямки оцінки результатів вкладення капіталу.

Тема 11. Урахування ризику інноваційної діяльності при прийнятті управлінських рішень

Управління і ризик: основні поняття. Прийняття рішень в умовах неповної поінформованості про характеристики економічного середовища. Прийняття рішень в умовах активної протидії економічного середовища. Прийняття рішень в умовах незворотності вибору. Нескінчені антагоністичні ігри. Безкоаліційні ігри. Парні ігри з довільною сумою. Критерій Байеса. Критерій Лапласа. Альтернативні варіанти рішень і їх наслідки. Критерій Вальда (максимінний і мінімаксний критерії). Критерій домінуючого результату. Критерій Севіджа (мінімального жалю). Критерій Гурвіца. Модель конфліктної ситуації. Матриця виграшів. Антагоністична нескінченна гра. Функція виграшів. Теорема (Неша).

Тематика практичних занять:

1. Сутність інноваційного ризику як економічної категорії. Функції ризику.
2. Ризик та теорія корисності.
3. Основні підходи до вимірювання ризику.
4. Відносні міри ризику.
5. Ризики інноваційних проєктів.
6. Щільність розподілу ймовірності настання випадкових втрат.
7. Способи зниження інноваційних ризиків.
8. Управління ризиками інноваційної діяльності.
9. Принципи управління інноваційним ризиком та його аналіз.
10. Урахування ризику при прийнятті управлінських рішень.

Індивідуальні завдання з дисципліни «Управління ризиками в інноваційній діяльності» покликані сприяти поглибленню і розширенню теоретичних знань студентів з окремих тем, закріпленню лекційного матеріалу, формуванню навичок самостійної роботи з навчальною та науковою літературою, реалізації творчих можливостей студентів. Індивідуальні завдання виконуються студентами самостійно із забезпеченням необхідних консультацій з окремих питань з боку викладача.

Рекомендована послідовність виконання індивідуального завдання студентами:

1. Вибір напрямку дослідження.
2. Добір і вивчення літератури.
3. Уточнення формулювання теми та обґрунтування її актуальності.
4. Формулювання методологічних засад дослідження.
5. Дослідження проблеми, оформлення, презентація одержаних наукових результатів.

Індивідуальне семестрове завдання набирається на комп'ютері у текстових редакторах Microsoft Word 2007, 2010, 2016 або аналогічних. Текст розміщується на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210х297 мм). Рекомендований обсяг індивідуального завдання – до 15 сторінок тексту. При оформленні семестрового завдання слід залишати поля: ліве – 25 мм, праве – 15 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм. Текст друкується з міжрядковим інтервалом

1,5, шрифт – Times New Roman 14 кегль, міжбуквенний інтервал – звичайний. Першою сторінкою індивідуального семестрового завдання є титульна сторінка.

Текст завдання доцільно поділити на відповідні підрозділи:

1. Вступ.
2. Основна частина (2-3 підрозділи).
3. Висновки.
4. Список використаних джерел.
5. Додатки.

Захист індивідуального завдання відбувається за два тижні до завершення семестру у присутності студентів даної академічної групи та викладачів дисципліни у позааудиторний час. Усі присутні можуть задавати питання, виступати з приводу захисту. Для захисту індивідуального завдання студентові надається 5-7 хвилин. Студенту потрібно обґрунтувати отримані розрахункові дані чи висновки.

Тематика індивідуальних завдань

1. Основні напрями впливу на інноваційний ризик.
2. Методи уникнення інноваційного ризику.
3. Страхування ризиків.
4. Оптимізація інноваційних ризиків.
5. Якісні методи оцінювання ризиків.
6. Матричні методи та критерії прийняття ризикових рішень в умовах невизначеності.
7. Статистичні методи оцінювання ризиків.
8. Організація управління ризиками.
9. Теорія прийняття рішень.
10. Зміст та функції теорії прийняття рішень.
11. Методи, структура і категорії теорії прийняття рішень.
12. Організаційні фактори впливу на прийняття господарських рішень.
13. Етапи підготовки і прийняття рішень.
14. Порядок підготовки і прийняття рішень.
15. Прийом, обробка, представлення інформації в процесі прийняття рішень.
16. Розпізнавання ситуації як етап прийняття рішень.
17. Підготовка варіантів рішень (альтернатив).

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Проведіть аналіз різних визначень ризику. Яке з них, на вашу думку, найбільш повно відображає економічну сутність ризику?
2. Наведіть приклади ризикових ситуацій із реального життя та тих, які виникають в економічних відносинах.
3. Проаналізуйте, яким чином види невизначеності пов'язані із системами класифікації інноваційного ризику.
4. Як на вашу думку інноваційний ризик пов'язаний із успіхом у підприємницькій діяльності?
5. На основі аналізу причин світової фінансової кризи 2008-2009 років покажіть системний характер економічного ризику.
6. Опишіть основні підходи Дж. Кейнса до класифікації економічних ризиків та зробити порівняльну характеристику сучасних систем класифікації та Дж. Кейнса.
7. Визначте систему зовнішніх та внутрішніх чинників ризику для: а) комерційного банку; б) страхової компанії; в) машинобудівного підприємства; г) ІТ - компаній.
8. Розкрийте сутність багатокритеріальності і конфліктності при оцінюванні ефективності прийнятих рішень та визначити їх роль у формуванні невизначеності і породженого нею ризику.
9. Наведіть приклад кризових явищ в економіці різних країн, у яких ключову роль

відігравав політичний ризик.

11. Наведіть приклад застосування концепції корисності для порівняння споживчих властивостей різних банківських продуктів.
12. Самостійно опрацюйте практичні аспекти застосування теорії Ерроу у дослідженні функцій корисності.
13. Проаналізувати, як змінюються абсолютне та відносне ухилення від ризику у залежності від поведінки суб'єкту управління згідно з теорією Ерроу.
14. Як, на Вашу думку, вплинула світова фінансова криза 2007-2009 років на сучасні методи аналізу ризику інвестиційних проєктів?

Опрацюйте:

15. VaR методологію оцінювання ризику: проблеми та перспективи застосування.
16. Когерентні міри ризику.
17. Суть ідентифікації інноваційного ризику.
18. Оцінювання ризику з допомогою дерева рішень.
19. Оцінювання ризику з допомогою методу аналогій.
20. Сучасні модифікації портфельної теорії Марковіца.
21. Застосування коефіцієнта систематичного ризику при формуванні інвестиційного портфеля.
22. Поняття валютного ризику та його взаємозв'язок із інвестиційним ризиком.
23. Теорія В. Шарпа про систематичний та несистематичний ризик інвестицій у цінні папери.
24. Проаналізувати вплив ризику ліквідності банківської системи на перебіг світової фінансової кризи.
25. Застосування нерівності Чебишева для оцінювання інвестиційних ризиків.
26. Поняття допустимого, критичного та катастрофічного ризиків.
27. Особливості функціонування страхового ринку України.
28. Поняття про моральний ризик та методи його зниження.
29. Методи хеджування валютного ризику.
30. Роль асиметрії інформації в оцінюванні економічного ризику.
31. Види автострахування та методи розрахунку страхового тарифу.
32. Організацію управління ризиком в банківських структурах.
33. Методи вимірювання економічного ризику.
34. Об'єкти та суб'єкти управління ризиком в страховому бізнесі.
35. Місце оцінювання економічного ризику в системі ризик-менеджменту.
36. Роль етапу ідентифікації ризику в управлінні економічним ризиком.
37. Сучасні методи зниження економічного ризику.
38. Особливості організації управління валютними ризиками.
39. Основні правила ризик-менеджменту при прийнятті управлінських рішень.
40. Проблеми прийняття управлінських рішень в умовах ризику.
41. Особливості прийняття рішень в умовах активної протидії економічного середовища (в умовах конфліктних ситуацій).
42. Поняття сідлової точки. Правила пошуку сідлової точки.
43. Підходи до прийняття рішень на основі матриць, які не мають сідлової точки. Графоаналітичний спосіб пошуку оптимального рішення.
44. Порядок прийняття рішень в умовах необоротності вибору.

5. Місце проведення занять (локація).

ідент. конф. zoom 7442265089, код 7nNcBQ

6. Система оцінювання.

Вид контролю – залік.

Методи та форми контролю.

Засвоєння студентом навчального матеріалу з дисципліни перевіряється усним опитуванням, контрольною роботою, індивідуальним семестровим завданням, завданнями для самостійної роботи, співбесідою з лектором, екзаменом.

Розподіл 100 балів між видами робіт:

Поточний контроль		Екзамен
Контрольна робота	35	
Усні відповіді на практичних заняттях	30	
Індивідуальне завдання	20	
Завдання для самостійної роботи	10 (2*5)	
Співбесіда з лектором	5	100
Всього балів	100	
Ваговий коефіцієнт	0,6	

Оцінювання усних відповідей студентів на практичних заняттях здійснюється за накопичувальною бальною системою. Студент може отримати максимально 30 балів за шість усних відповідей на практичних заняттях, кожна з яких оцінюється у 0, 1, 2, 3, 4 або 5 балів.

Критерії оцінювання індивідуального завдання:

№ з/п	Критерії оцінювання	Кількість балів
1	Повнота виконання дослідження	0-6
2	Рівень самостійного виконання ІЗ	0-4
3	Якість оформлення відповідно до вимог, які залежать від збраного типу завдання	0-4
4	Якість та точність розрахунків, зроблені висновки	0-2
5	Захист ІЗ	0-4
	Загальна кількість балів	20

Студент обирає з наведеного переліку та виконує письмово п'ять завдань для самостійної роботи, кожне з яких оцінюється у 2 бали.

Письмова контрольна робота проводиться після вивчення студентами завершеного за змістом обсягу навчального матеріалу.

Співбесіда з лектором проводиться в кінці семестру за наперед оголошеним розкладом.

Екзамен проводиться у письмовій формі за екзаменаційними білетами, що передбачають виконання теоретичних та прикладних завдань і оцінюється у 100 балів.

Підсумкова оцінка визначається як сума балів з усіх видів навчальної роботи за семестр з ваговим коефіцієнтом 0,6 та оцінки за екзамен з ваговим коефіцієнтом 0,4. Оцінка виставляється за шкалами оцінювання: стобальною, національною і ЄКТС.

Екзамен за талоном №2 і перед комісією проводиться в письмовій формі і оцінюється за стобальною шкалою.

Студенти, які навчаються за індивідуальним планом, проходять усі види підсумкового контролю у терміни, визначені їх індивідуальним планом.

9. Політика дисципліни (система вимог до здобувача освіти). Політика дисципліни ґрунтується на дотриманні принципів академічної доброчесності, зокрема недопущенні академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, списування під час поточного та підсумкового контролю. Студент повинен дотримуватися вимог «Кодексу академічної доброчесності Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка» (<http://dspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/07/kodeks-ak.dob-ost.pdf>) та «Антикорупційної

програми Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка» (<http://dspu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/antykorupc.-programma-ddpu.pdf>).

Студент має виконати усі види навчальної роботи, передбачені робочою навчальною програмою. Пропущене практичне заняття студент має відпрацювати у вигляді виконання завдань з теми.

10. Рекомендована література та інформаційні ресурси (основна та додаткова література, інтернет-ресурси).

Основна література

1. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент : Підручник. – Суми : ВТД – Університетська книга, 2010. – 334 с.
2. Донець Л. І. Економічний ризик і методи його вимірювання / Л.І. Донець. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с
3. Івченко І. Ю. Економічні ризики: Навчальний посібник / І.Ю. Івченко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 304 с.
4. Алейнікова О. В., Припула Н.М. Інноваційний та інвестиційний менеджмент. Навчальний посібник. — Київ: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2016. – 614 с.
5. Лук'янова В.В. Економічний ризик / Лук'янова В.В., Головач Т.В. // Навчальний підручник.— Академвидав. – Київ, 2007. – 460 с.
6. Машина Н. І. Економічний ризик і методи його вимірювання: Навчальний посібник. / Н. І. Машина. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 188 с.

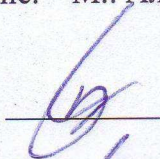
Додаткова література

7. Денисенко М. П. Кредитування та ризики / Денисенко М. П., Домрачев В. М. та інші. // Навчальний посібник. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2008.— 480 с.
8. Камінський А. Б. Моделювання фінансових ризиків / А. Б. Камінський // Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. :Київський ун-т, 2006. – 303 с.
9. Кишакевич Б. Ю. Особливості застосування моделей оцінки кредитного ризику в Україні / Б. Ю.Кишакевич // Економічний простір: Збірник наукових праць. – № 12/1. – Дніпропетровськ. – 2008. – С.32–40.
10. Кишакевич Б. Ю. Використання рейтингових моделей в ризик-менеджменті / Б. Ю. Кишакевич // Вісник Львівської державної фінансової академії. – №16. – 2009 р. – С. 160–169.
11. Кишакевич Б. Ю. Моделювання та оптимізація кредитних ризиків банку: монографія / Б. Ю. Кишакевич // Дрогобич: Коло, 2011. – 412 с.
12. Кишакевич, Б. Ю. Сутність та класифікація кредитних ризиків / Б. Ю. Кишакевич // Вісник Прикарпатського університету. Серія економічна. – Випуск 8. – 2011. – С. 298-303.
13. Кишакевич Б. Ю. Ризик і прийняття управлінських рішень у підприємстві / Б.Ю. Кишакевич // Навчальний посібник. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2012. – 140 с.
14. Кишакевич Б. Ю. Оцінювання економічного капіталу на покриття операційних ризиків банку / Б. Ю. Кишакевич, А. О. Лучаківський // Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. праць. Економічні науки. – 2016. – № 3 (31). – С. 72–78.
15. Матвійчук А. В. Аналіз і управління економічним ризиком. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 347 с.
16. Пересада, А. А. Портфельне інвестування. Навч. посібник / А. А. Пересада, О. Г. Шевченко, Ю. М. Коваленко, С. В. Урванцева. – К.: КНЕУ. – 2004. – 408 с.
17. Пікус Р. В. Управління фінансовими ризиками: Навчальний посібник / Р.В. Пікус. – Знання. – 2010. – 598 с.
18. Фомичев А. Н. Риск-менеджмент. / А. Н. Фомичев. Учебник. 3-е издание. – Дашков

и К. – 2011. – 376 с.

19. Энциклопедия финансового риск-менеджмента / Под ред. А. А. Лобанова, А.С. Чугунова. – 4-е издание. – М.: Альпина Бизнес Букс. 2009. – 932 с.

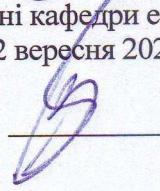
Викладач

Богдан КИШАКЕВИЧ

Схвалено на засіданні кафедри економіки та менеджменту
Протокол № 10 від 2 вересня 2021 року

Завідувач кафедри

Богдан КИШАКЕВИЧ